

UR SOLINGES HISTORIA

SPECIALARBETE 1975-1976

CARIN ADOLFSSON S3

HANDEDARE: ANDERS KULLBERG

UR SOLINGES HISTORIA

Solinge omnämns första gången i en Skattelängd för Östra Västmanland år 1371. Det var då ingen gård utan en by. Gård blev Solinge först omkring 1600-talet.

1371 hette byn Sulinge. Sannolikt var namnet bildat på stammen saul-, sul-, som betyder söla, solkig. Detta anses syfta på att byn låg vid en stor myr. Ändelsen -inge betyder: de som bor där. Sulinge betydde alltså : De som bor vid myren. Med tiden förskönades namnet till Solinge.

År 1438 köpte Biskop Olof i Västerås 6-öresland jord på Solinge av Jöns Peterson Donare för 70 mark svenska penningar. (Benämningen 6-öresland var ett underlag för skatteberäkningen.)

Solinge beboddes troligen även före 1438 av släktingar till Biskop Olof. I köpebrevet i Svenska Medeltidsregister 1434-1441 anges byn vara Olofs "rätta fäderne".

Mellan 1438 och senare delen av 1700-talet finns mycket dåligt med material om gården. Trots efterforskningar har inget väsentligt uppdagats.

Från senare delen av 1600-talet fram till 1820-talet var gården ett så kallat skatterusthåll. Detta innebär att gården höll ryttare vid Kungliga Westmanlands Regemente med torp.

Gården hade även "vanliga" torp. Det fanns ett 10-tal sådana där torpare bodde. Dessa torpare gjorde dagsverken på gården.

Bland torpen fanns Lundtorpet, Stenängen och Skrapberget. Dessa är nu sommarstugor.

Von Hauswolff på Solinge

1689 reste Justus Christoffer Hauswolff (1666-1722) från Tyskland till Sverige för att besöka Uppsala Universitet. Partyget han reste med fick en läckskada och måste inlöpa till Karlskrona. I Karlskrona blev J.C.Hauswolff ombedd att predika för manskapet i Tyska kyrkan. Han var den förste pastorn i Tyska församlingen i Karlskrona och han blev stamfader för den svenska grenen av släkten. Sonen Bernhard Reinhold Hauswolff (1700-1776) adlades 1743 av Kung Fredrik I till Bernhard Reinhold von Hauswolff.

Hans Reinhold von Hauswolff (son till Bernhard Reinhold von Hauswolff) föddes 1730 på Räcksta i Åkers socken. Redan 13 år gammal var han volontär vid fortifikationsstaten (en personalkår tillhörande armén med uppgift att förse försvarets olika grenar med för tjänstgöring i t.ex. fästningstjänst särskilt utbildad personal.) och som 28-åring kapten vid Cronhjortska sedemera Sprengportska regementet. Efter tjänstgöring vid olika regementen tog Hans Reinhold von Hauswolff Majors avsked 1773.

1774 kom Major von Hauswolff till Solinge. Han var då gift för andra gången.

Den första hustrun Adelheid Gustava Dankwardt dog efter 8 års äktenskap år 1765 endast 26 år gammal på Stora Sundby i Kärnbo socken (i Södermanland).

Andra hustrun Maria Carolina Hultman dog år 1775 på Solinge efter 6 års äktenskap endast 30 år gammal.

Major von Hauswolff gifte sig tredje gången med ryttmästardottern Christina Eleonora Gyllengahm (f.1742) från Tomta, Romfartuna. I de tre äktenskapen fick Major von Hauswolff 14 barn. Endast 7 levde till mogen ålder.

1799 dog majoren och Christina Eleonora Gyllengahm ägde gården till hennes död 1821. Båda ligger begravda i den Gyllengahmska graven i Romfartuna kyrka.

Under sin tid på Solinge skänkte Familjen von Hauswolff flera saker till Romfartuna kyrka. Major von Hauswolff skänkte en mässhake i svart sammet med galoner 1790 och majorskan skänkte ett kalkkläde av violett siden med silverbroderier 1805.

Dessutom skänktes ett antependium av vit taft med guldbrokad 1802 och ett kalkkläde av vit sidensars och broderier 1805.

På Solinge finns bl.a. brev och almanackor från Von Hauswolff kvar. På Katrineholms museum finns också väldigt mycket om familjen. Dessutom finns klänningar från en av damerna i familjen bevarade på Nordiska muséet i Stockholm.

Solinge-Pelle

Efter Christina Eleonora Gyllengahns död 1821 ägdes Solinge av en von Hauswolff på Håggesta gård i Odensvi. (Förmodligen var denne man en sonson till Major Hans Reinhold von Hauswolff.)

Han skulle omkring 1836 auktionera bort Solinge.

En auktion var ju på den tiden en stor händelse och det kom folk långt ifrån. Många var obekanta och särskilt obekant var en gubbe klädd i en mycket gammal grönfärgad tulubb (en stor åkarkappa). Han kom åkande i en skranglig gigg och hade en gumma med sig i vagnen. Denne man bjöd på gården och till slut lät auktionisten klubban falla för ett av den okändes bud. Förmodligen för att göra sig rolig på dennes bekostnad. Ingen trodde att den okände hade några pengar att betala med. Det blev istället auktionisten som blev utskrattad när gubben bad gumman i vagnen att resa sig och han ur en kista drog fram bunt efter bunt med sedlar och betalade gården. Det rörde sig om många tusenlappar. Solinge var redan då en stor gård.

Den okände hette Per Olsson och kom från Baggetorp i Vingåker (Södermanland). Han var skriven i Vingåker ända till sin död, men vistades på Solinge. Historien om hur han köpte gården berättades på nästan varje bröllop, begravning eller auktion i trakten länge efteråt. Man kan faktiskt få höra den än i dag. Giggen Per Olsson kom i, finns kvar på gården.

Enligt många skulle denne Per vara Solinge-Pelle. Det tycks dock vara dennes son Per Petersson (1821-1889), som var den riktige Solinge-Pelle.

Per Petersson var gift med Carolina Jansdotter (f.1825) från Simtuna. Han arrenderade Laggårbo i Sala innan han efter faderns död övertog Solinge.

Det berättas mycket om Solinge-Pelle. Vid sin död 1889 efterlät han en päls. Denna päls måste alltid finnas kvar i mangårdsbyggnaden, hade Pelle sagt före sin död. Om pälsen flyttades från huset skulle eld och olycka härja på gården.

1955-1959 ägdes Solinge av Sven-Erik Wettergren. Fru Wettergren tog ut pälsen flera gånger varje år och vädrade den. Eftersom den var mycket sliten lämnade hon in den på konservering sommaren 1955. I samband med detta bröt en eldsvåda ut i en uthuslänga.

Solinge-Pelles päls finns ännu kvar i mangårdsbyggnaden.

Ägare på 1900-talet.

Efter Solinge-Pelle övertogs gården av hans måg Per Fredrik Wassberg, lärare på Tomta lantbruksskola. (Wassberg var gift med Pelles dotter Elin.) Denne var känd för sina hästar. 1904 bytte Wassberg bort Solinge mot två fastigheter i Stockholm. Mannen han bytte med hette Nelzén.

Under Wassbergs tid planterades den stora häcken runt man-gårdsbyggnaden. Enligt den dåvarande befallningsmannen Lindström skedde detta på midsommaraftonen 1900.

Nelzén bodde i Bengtsbo och Solinge sköttes av en inspektor. Denna befattning hade Erik Eriksson från Björskog 1908-1911. Gustaf Hjalmar Olsson från Lilla Malma var inspektor 1912-1922.

1922 köptes gården av släkten Ingelsson från Värmland. Dessa ägde gården till år 1935, då den köptes av Agronom Sven Erik Wettergren från Motala.

1959 såldes gården till den nuvarande ägaren, Riksdagsman Tage Adolfsson.

Vem var Solinge-Pelle?

Undertecknad vill härmed lägga till rätta en del av vad Bergsockengubben d.y. i VLT onsd. den 11 mars skrev om Solinge, speciellt om Solinge-Pelle.

Nu beror det så mycket på vem senare tidens barn och Romfar-tunabor menade när de talade om Solinge-Pelle. Först vill jag också säga, att historien om honom inte är en legend utan vill jag snarare kalla den en släkthistoria. Dum Per som på auktion i början av 1840-talet köpte Solinge hette Per Olsson, kom från Baggetorp i Vingåker, där han var född 1785. Hans fader Olof Nilsson född i Skedvi, Gøtergötland 1748. Per Olsson tog aldrig ut flyttningsbetyg från Vingåker, utan var skrivet där till sin död 1862. I Vingåkers kyrkbok står: Vistas i Romfar-tuna. Hans hustru Kristina Larsdotter dog i Kåtslinge hos sin son Fredrik Petersson 1875.

Vem var då Per Peterson? Jo, han var Per Olssons son nr tre vilken så småningom blev ägare till Solinge efter några år som arrendator av Laggårbo i Sala socken. Under tiden hade sonen nr två Lars Peterson arrenderat Solinge av fadern till han flyttade till sin svärfaders gård Gråna i Haraker. Han var gift med Matilda Ohrman från Gråna.

Per Peterson var en synnerligen driftlig herre. Det var han som gjorde de stora odlingarna vid Solinge och inte svärsonen Fredrik Vassberg. Därmed kunde värmlänningen och plöjaren Lars Persson, sedermera i Gråna, berättas. Vassberg var en glad och livlig sällskapsbroder som trivdes i glada lag, synnerligen god sångare.

Om auktionen, då Per Olsson blev ägare till Solinge är väl inte så mycket att tillägga utöver vad Lånström berättar. Så här unge-

får förhåller släktraditionen också att det gick till:

Per Olsson med kusken hade dagen före kommit åkande från Vingåker till Häggesta i Odenavi där ägaren till Solinge, baron von Hauswolf bodde. De skulle väl göra sällskap men Per med sin lilla häst körde fortare än baronen med drovka och parhästar, så han var framme i god tid före auktionens början. Vilket år han köpte gården har ej kunnat utredas. Enligt W. Froms beskrivning över Västerås län 1849 ägdes Solinge 1825 av en von Hauswolf men 1847 av en bonde.

Per Olsson hade sju barn.

Olof f. 1816 övertog Baggetorpegården och blev kvar där när den övriga familjen flyttade till Solinge.

Lars f. 1818 gift med Matilda Ohrman i Gråna, Haraker, övertog svärfaderns gård. Av de 10 barnen kan nämnas Hjalmar Harake, en tid provinsalläkare i Norberg. Elin Graff och Eva Petersson i Lyckebo, Västerås.

Per f. 1821 övertog Solinge efter fader, dottern Elin gift med agronom Per Fredrik Vassberg som innehade gården t.o.m. 1904.

Erik f. 1823, stud. dog ung. Gåstaf f. 1826, hade först en gård i Ulfsta i Haraker, men kom sedan till Starfors i Väster Lövsta. En sondotter Hedvig Peterson var en tid sparbanksdirektör i Valdemarsvik, Sveriges enda kvinnliga. Nu pensionerad. Gust. Peterson är farfarsfar till författarinnan Dagmar Lange.

Britta f. 1829 gift med garvare Daniel Peterson i Heby. En son Alfred blev sjöman, maskinist, hamnade så småningom i Japan, Yokohama, gifte sig med en japanska, Mato Araki, kom hem till Sverige 1906 med hustru och dotter Selma och bodde 10 år i Tillberga. Flyttade till Enskede där han dog 83 år gammal.

Fredrik f. 1834, gift med klockare Bärwells dotter Emma, lärde sig först till möbelsnickare, men köpte så 1864 Kåtslinge och blev jordbrukare. Synnerligen klok och duglig i sitt fack. Kåtslinge var vid tillrädet dåligt sköt både till jord och hus. Han gjorde stora odlingar, dikade genom jorden efter ett mönster som står sig än i dessa dar, samt byggde en hel del nya ekonomihus. Han var även rätt mycket anlitad i kommunalt arbete. Vid sin död endast 52 år.

Hans dotter Ebba blev 1906 min hustru. Hon dog det år spanska sjukan härjade som värst 1918.

Detta skulle från början endast bli ett förtydligande av vem som kallades Solinge Pelle, men blev en hel släkthistoria.

Något om Per Olsson – "Solinge-Pelle"

"Solinge-Pelles" far hette Olof Nilsson. Han var född 1748 i Skedevi, Östergötlands län och avled den 2 november 1834. Han brukade Baggetorp 1 mantal frälse under Kesätters Bruk i Västar Vingåker, Södermanlands län.

"Solinge-Pelle" - Per Olsson - Rusthållare född 20 oktober 1785 och död 16 mars 1862 kl 1/2 3 f.m. Inköpte Solinge, Romfartuna sn i början av 1840-talet. Om inköpet se VLT 1959-03-11 och inlägg av K A Gustafsson VLT 1959-03-19 (se bifogade kopia). Per Olsson vistades på Solinge, men var skriven i Vingåker.

Hustru Kerstin Larsdotter f 1796-07-16. Flyttat till Romfartuna 1864-02-05(?). Död 1875 hos sonen Fredrik, Kitslinge (se nedan)

Per Olson hade följande barn:

1. Olof f 1816-11-24 d 1891-05-24. Övertog gården i Baggetorp.
2. Lars Peterson 1818-08-10 d 1898-11-16 - arrendator av Solinge, övertog sedan svärfaderns gård Grena i Harakers sn
3. Per Peterson 1821-03-09 d 1889-03-25 Arrenderade först Laggarbo i Sala sedan ägare till Solinge ("Solinge-Pelle II")
en dt Elin gift m agronom Fredrik Wassberg
4. Erik Peterson 1823-05-11 Uttagit attest till inskrivning i Västerås skola 1835-08-02
5. Gustaf Peterson f 1826-01-30 d 1892
till Solinge 1845 (?). Bodde sedan på Ulvsta gård, Haraker och flyttade sedan till Sör Starfors 2-3, Västerlövsta 1860 (?)
6. Brita Stina 1829-08-08 d 1873 g m garvaren Daniel Peterson i Heby (f 1826-06-17 d 1886-04-13, Västerlövsta sn, Vstm län.
- 7.. Fredrik f 1834 d 1885, köpte Kitslinge, Romfartuna 1864. g m Emma Bärsell 1873 (f 1845 d 1907)
- Verner (död vid 14 års ålder)
- Maria (död vid 4 års ålder)
- Ebba Peterson f 1881-02-13 d 1918-12-04, gift 1906 med Karl Gustafsson f 1880-02-22 (Överberga, Bro, Köping) d 1965 på Nortuna, Romfartuna